

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
İKİNCİ DAİRE’NİN SÜLEYMANOĞLU / TÜRKİYE KARARI* **

(29 Ocak 2013, Başvuru No: 28283/04)

Süleymanoğlu / Türkiye davasında,

Başkan

Guido Raimondi

Yargıçlar

Danute Jociene,

Peer Lorenzen,

Dragoljub Popovic,

Andr s Saj ,

Işıl Karakaş

Paulo Pinto de Albuquerque,

ve *Yazı işleri müdürü* Stanley Naismith’in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (İkinci Daire) 8 Ocak 2013 tarihinde gerçekleştirdiği kapalı müzakereler neticesinde anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Davanın dayanağı, bir Türk vatandaşı olan Ayhan Süleymanoğlu’nun (Başvuran) İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşmenin (Sözleşme) 34. maddesi uyarınca 26 Ağustos 2004’da Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde yaptığı bir başvurudur (başvuru no: 38283/04).

* Bu karar, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçe’ye çevrilmiş olup, gayri resmi tercümedir.

** İşbu karar Sözleşme’nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

2. Başvuran, Van'da avukat olan M.Z. Şaylık tarafından temsil edilmektedir. Türk hükûmeti (Hükûmet) kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. 10 Eylül 2007 tarihinde başvuru Hükûmete bildirilmiştir. Ayrıca, Sözleşmenin 29/3. maddesi uyarınca, dairenin davanın esas ve kabul edilebilirliği hakkında aynı zamanda hüküm vermesine karar verilmiştir.

4. Hükûmet, görüşlerini verilen süre dışında bildirmişdir. Bu nedenle, 11 Mart 2008 tarihinde, Daire başkanı İç tüzüğün 38. maddesinin 1. fıkrası uyarınca bu görüşlerin Mahkeme tarafından incelenecek dosyaya dâhil edilmeyeceğine karar vermiştir.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran 1973'te doğmuştur ve Van'da ikamet etmektedir.

6. 15 Aralık 2000 tarihinde, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine Başkale (Van) Sulh Ceza Mahkemesi hâkimi, başvuran gıyabında tutuklama kararı vermiştir. Başvuran silahlı çatışmaya katılmakla suçlanmıştır.

7. 2 Ocak 2001 tarihli iddianame ile Van Cumhuriyet savcısı Ceza Kanunu'nun 464/1 maddesine dayanarak başvuran hakkında kamu davası açmıştır.

8. 23 Ocak 2003 tarihinde, Van Ağır Ceza Mahkemesi, başvuran gıyabında, atılı suçun mahiyeti, niteliği ve mevcut delil durumunu göz önünde bulundurarak vermiş olduğu tutukluluk kararının devamına karar vermiştir.

9. 4 Mart 2004 tarihinde, başvuran, Van'dan yaklaşık 1600 km uzaklıkta olan Bursa şehrinde yakalanmış ve bu şehirde Sulh Ceza Mahkemesi hâkimi önüne çıkarılmıştır. Hâkim, başvuranın 15 Aralık 2000 tarihli hakkında tutuklama kararı verilmiş olan kişi olduğunu saptamış ve bu nedenle Bursa Cezaevine gönderilmesine karar vermiştir.

10. 30 Mart 2004 tarihinde gerçekleştirilen duruşmada Van Ağır Ceza Mahkemesi başvuranın Bursa'daki tutukluluk halinden haberdar olarak, başvuranın Van'a sevki yönünde karar vermiştir.

11. 26 Nisan, 5 ve 24 Mayıs ile 9 Temmuz 2004 tarihlerinde, başvuran suçsuzluğunu kanıtlamak amacıyla Van Ağır Ceza Mahkemesinden Van'a sevkini istemiştir. Aynı zamanda salıverilmeyi de talep etmiştir.

12. 29 Nisan, 27 Mayıs ve 24 Haziran 2004 tarihlerinde yapılan duruşmalarda, Van Ağır Ceza Mahkemesi heyeti başvuranın Van'a gönderilmesi kararını tekrarlamış ve atılı suçun mahiyeti, niteliği, mevcut delil durumu, tutuklu geçirilen süreyi dikkate alarak tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

13. Başvuranın katılmadığı 19 Temmuz 2004 tarihli duruşmada ağır ceza mahkemesi, başvuranın tahliyesine karar vermiştir.

14. 6 Ekim 2005 tarihinde ağır ceza mahkemesi, Cumhuriyet savcısı'nın mütalaasına uygun olarak delil yetersizliğinden başvuran hakkında beraat kararı vermiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI VE UYGULAMALARI

15. Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 108. maddesinde, “sanık tutuklama müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve nihayet yirmi dört saat içinde yetkili hâkim önüne çıkarılarak sorguya çekilir ve tutmanın devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilir. Sanığı en yakın hâkim önüne getirmek için gerekli süre bu yirmi dört saatlik süreye dâhil değildir. “ hükmü yer almaktadır.

16. Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 108. maddesinde “Sanık 108 inci maddede gösterilen süre içinde yetkili hâkim önüne çıkarılamazsa aynı süre içinde tutulma yerine en yakın sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır. Sorguya çekilmede tutuklama müzekkeresinin geri alındığı veya tutulan kimsenin tutuklama müzekkeresinde yazılan şahıs olmadığı anlaşılırsa sanık hemen salıverilir.” hükmü yer almaktadır.

143

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞMENİN 5. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI HAKKINDA

17. Başvuran, Sözleşmenin 5 ve 6. maddelerini ileri sürerek gıyabında verilen tutuklama kararı gereğince yakalanıp Bursa Cezaevi'ne konulması dolayısıyla yetkili mahkeme önünde kendini müdafaa edememiş olmaktan şikâyetçidir.

18. Ayrıca kendisine yöneltilen suçlara ilişkin olarak ifadesinin alınması için hiçbir şekilde Van'a getirilmemekten şikâyetçidir. Böylece, kendisine göre, hürriyetinden mahrum edilmesinin yasallık durumunu yetkili bir mahkemeye inceletme hakkından yoksun bir şekilde üç aydan fazla bir süre boyunca tutuklu kalmıştır.

19. Mahkeme bu şikâyetleri Sözleşmenin 5. maddesinin 3. ve 4. fıkraları ışığında incelemeyi uygun görmüştür.

A. Kabul edilebilirlik hakkında

20. AİHM, başvurunun Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi anlamında dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Diğer taraftan AİHM, başka herhangi bir kabul edilemezlik sebebine rastlamadığını ifade etmektedir. Bu nedenle, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

B. Esasa ilişkin

21. Sözleşmenin 5. maddesinin 3. fıkrasına ilişkin olarak Mahkeme, bu maddenin sadece tutuklanan kimsenin yargı mercilerine erişim hakkını garanti altına almakla kalmayıp, aynı zamanda önüne çıkarıldığı yargı merciine tutuklu lehindeki ya da aleyhindeki koşulları inceleme; tutuklamayı haklı kılacak sebeplerin bulunması durumunda kararı hukuki kriterlere uygun olarak verme, haklı sebeplerin bulunmaması durumundaysa salıverme kararı verme zorunluluğu yüklediğini hatırlatmaktadır. Bir başka ifadeyle, Sözleşmenin 5. maddesinin 3 fıkrası, yargı merciilerine tutukluluğun yerindeliği hakkında inceleme yapma yükümlülüğü (*Aquilina / Malta* [GC], no 25642/94, § 47, CEDH 1999 III) ve tutukluluk hakkında haklı nedenlerin bulunmadığı durumlarda salıverme kararı verme yükümlülüğü getirmektedir. (*Schiesser / İsviçre*, 4 Aralık 1979, § 31, A serisi no 34, *Assenov ve diğerleri / Bulgaristan*, 28 Ekim 1998, § 146, Karar ve Hükümler Derlemesi 1998 VIII).

22. Mahkeme, Van şehrine sevk edilmeyi beklerken başvuran hakkında Bursa Cezaevine alınma kararını veren Bursa Sulh Ceza Mahkemesinin yetkisinin, dosyanın incelenmesi ve olayın gerçekleştiği tarihteki yasal mevzuat dikkate alındığında Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 109. maddesine göre yalnızca şu iki durumda başvuranın serbest bırakılmasına karar vermeyi kapsadığını tespit etmiştir: tutuklama kararının kaldırılması ve tutuklanan şahsın aranan kişi olmaması. Bir başka ifadeyle, Mahkemeye göre, Bursa Sulh Ceza Mahkemesi hâkimi başvuran hakkında verilmiş olan tutukluluk kararının yerindeliği konusunda hukuken değerlendirme yapmaya yetkili değildir.

23. Ayrıca Mahkeme, söz konusu hâkimin, hakkında gıyabi tutuklama kararı verilmiş şahsın başvuran olduğunu teyit etmek için yalnızca kimliğini kontrol

etmekle yetindiğini, şahsın ifadesini almadığını ve tutukluluk kararının yerindeliliğini incelemediğini tespit etmiştir.

24. Yukarıda belirtilenlerin ışığında Mahkeme, başvuranın bu hâkim karşısına çıkarılmasının Sözleşmenin 5. maddesinin 3. fıkrasının gerekliliklerini yerine getirecek nitelikte olmadığına karar vermiştir.

25. Sonuç olarak mahkeme, başvuranın Sözleşmenin 5. maddesinin 3. fıkrası bağlamında hâkim önüne çıkarılmadığı kanaatine varmıştır.

26. Bu nedenle, Mahkeme Sözleşmenin bu maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

27. AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasının, yakalama veya tutuklama yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiye, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının “yasaya uygunluğunun” özünü oluşturan usule ve esasa ilişkin koşullar hakkında dava açabilme hakkı tanıdığını yinelemektedir. Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrası uyarınca yapılan yargılamalarda, Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasınca hem ceza hem de hukuk yargılamaları için öngörülen teminatların sağlanması her zaman gerekli olmasa da (*Reinprecht c. Autriche*, no 67175/01, § 39, CEDH 2005-XII), bu madde bağlamında da yapılan yargılamalar adli nitelik taşımaları ve özgürlükten mahrum bırakma durumlarında başvuranlara uygun olan teminatlar verilmelidir (*D.N. c. Suisse* [GC], no. 27154/95, § 41, CEDH 2001-III). Ayrıca, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, tutukluluğunun gözden geçirilmesi esnasında, yapılan yargılamalarda “çekişmeli yargı” ve “silahların eşitliği” (tarafklar arasında, yani savcı ve tutuklu kişi arasında) ilkelerine riayet edilmesi gerekmektedir (bkz. Nikolova -Bulgaristan [GC], no. 31195/96, §58, ADHM 1999-II.). Ulusal mevzuat bu gerekliliği farklı düzenlemelerle sağlayabilmektedir. Ancak Mahkemeye göre, uygulanacak metot herhalde ilgili kişiye dava içeriğinden ve savcının görüşünden haberdar olma ve bunlara etkin olarak itiraz etme imkânı sağlamalıdır (*Lietzow Almanya'ya karşı*, no 24479/94, § 44, CEDH 2001-I). Bir uygulamanın Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrasında bulunan gerekli teminatları sağlayıp sağlamadığını belirlemek için, gerçekleştiği koşulların özel durumlarını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. (*Megyeri / Almanya karşı* 12 Mayıs 1992, § 22, seri A no 237-A).

28. Mahkeme ayrıca Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrasından kaynaklanan ilk teminatın tutuklamaya karşı itiraz edilen hâkim tarafından dinlenilmek

hakkına sahip olmak olduğunu hatırlatmaktadır. Sözleşmenin 5. maddesinin 1. fıkrasının c) bendinde belirtilen koşullara uygun olarak tutuklu bulunan şahıslar için Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrası duruşma yapılmasını gerektirmektedir (*Nikolova*, yukarıda belirtilmiş, § 58, *Reinprecht*, yukarıda belirtilmiş, § 31, *Svipsta / Letonya'ya*, no 66820/01, § 129, CEDH 2006-III, *Wloch / Polonya*, no 27785/95, § 126, CEDH 2000-XI, *Schöps / Almanya*, no 25116/94, § 44, CEDH 2001-I, ve *Bağrıyanık / Türkiye*, no 43256/04, § 50, 5 Haziran 2007).

29. Mahkeme, somut olayda, başvuranın, tahliye taleplerini incelemek ve gerektiğinde tahliyesine karar vermekle görevli tek mahkeme olan Van Ağır Ceza Mahkemesi huzuruna hiçbir zaman çıkarılmadığını kaydetmektedir.

30. Bu tespit, Mahkeme'nin Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermesi için yeterlidir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

31. Başvuran, maddi tazminat olarak 5000 Avro ve manevi tazminat olarak ise 15 000 Avro talep etmektedir.

32. Mahkeme, tespit edilen ihlal ve iddia edilen maddi zarar arasında bir nedensellik bağı bulunmadığı kanaatindedir. Dolayısıyla, bu talebi reddetmektedir. Buna karşılık, başvuranın manevi bir zarara uğradığı kanısındadır. Mahkeme, hakkaniyete uygun olarak, başvurana 6.500 Avro manevi tazminat verilmesinin uygun olduğuna karar vermiştir.

33. Başvuran, yargılama masraf ve harcamaları için herhangi bir talepte bulunmadığından, Mahkeme bu bağlamda ödeme yapılmasına gerek olmadığını belirtmektedir.

34. AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın uygun olduğu sonucuna varmaktadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşmenin 5. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildiğine;
3. Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrasının ihlal edildiğine;

4. a) Sözleşmenin 44/2 maddesi uyarınca; davalı devletin başvurana kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilmek üzere ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere manevi tazminat olarak 6.500 Avro (altı bin beş yüz avro) ödemekle yükümlü olduğuna,

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten başlayarak, ödemenin yapıldığı tarihe kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;

5. Diğer adil tazmin taleplerinin reddine karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş; Sözleşme'nin 77 §§ 2. ve 3. maddesi uyarınca 29 Ocak 2013 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan